DRAŠAR

Napsala
Tereza Nováková.

Malý se zasmál: "Kdo vydává knihu, na pospas se vydává také posudkům o ní! U nás zaveden sice zavržitelný zvyk, že všecko jest pochvalou dařeno, co v jazyce českém na světlo se vydává, ale člověk rozumný, ano i dobrý vlastenec schvalovati to nemůže, nýbrž spíše jako snižování samé slovesnosti považovati to musí. Podívejte se do Angličan, do Francouzska, do Němec! Ostře se tam literátoři potýkají, chyby a poklésky své si vyčítajíce."

"Již slavný a starobylý Rukopis náš Zelenohorský praví v 'Sadě Libušině' — 'Nechvalno nám v Němcích získat pravdu," řečnil doktor Ammerling. "Němci nazváni jsou národem filosofů, — a zajisté um a rozum slavjanský, který smíšením v sebe pojali, nemálo přispěl k jejich osvícení—! ale neřesti jejich přijímati potřeba není. Nám jest ve svornosti vlast a národ zvelebovati."

Michl vděčně pohlédl na doktora: "Jen z oumyslu toho svůj "Letopis" na světlo vydati jsem se odhodlal, zisk a slávu nikterak na mysli nemaje! Zdálo se mi vhodným býti, aby práce našeho slavného pěstouna, pana Jungmanna, bez doplňkův nezůstávala. Věnoval jsem tomu každou volnou chvíli, při tom až dvě stě třicet žáků vyučuje a studia theologická na všeučilišti našem konaje." Michl mluvil zároveň vroucně a lítostivě, kloně svou kadeřavou hlavu hluboko na prsa a drže se massivní zdi, schody zámecké lemující, jako by slabost o něho se pokoušela.

Doktor Ammerling i v roztržitosti své obvyklé pozoroval pohnutí společníkovo, i selelo se mu ho: "Každý náramnou pilnost vaši uznává, příteli milý, — shodovali jsme se všichni s úsudkem ve Včele České, že jste jistě dnem i nocí pracoval a nesčíslné množství knih rozličných jazykův probíral. Ale znáte pořekadlo naše české: Všem se zachovati nelze. Pan Malý, nesrovnávaje se ve všem s vámi, jistě také chtěl věci české prospěti přísností svou."

"Neračte se domnívati, pane doktore, že odsudky nepříznivé od pokračování díla odvrátiti by mne mohly! Sepisuji archy poslední, sešit čtvrtý díla celého, a podobně k doplňkům potřebný materiál sbírám. Právě dnes jsem dobrotivostí pana bibliothékáře Hanky mnohého v museum se dopídil," vykládal Michl horlivě, od Malého takměř se odvraceje.

Sestoupil krátkou a přikrou "Zámeckou uličkou" na náměstí, kterému Vlašské ještě stále se říkalo; uprostřed něho sloup "morový" obrážel pronikavé světlo sluneční četnými zlatými ozdobami svými, jakož i vodou rychle do tří studní proudící. Michl chtěl se dáti kolem stupňů Mikulášského kostela, ale doktor Ammerling zabočil na levo k tmavému guberniu.

"Kam ráčíte?" ptal se ho plarista.

"Zastavím se u šternberků v podloubí!" ukazoval doktor na dům s ročlánkovaným průčelím, massivním balkonem, po celé šíři budovy se táhnoucím, s množstvím soch, který se rozkládal vedle rohového domu "u Montagů". "Chtěl byste mne doprovoditi?"

"Spěchám do kolleje, byl jsem od oběda nepřítomen," omlouval se Michl.

"Neopomeňte přijíti k Fričovům," napomínal doktor Ammerling, louče se a vstupuje do hlubokého, nakloněného průjezdu šternberského domu. "Budeme pokračovati v poradách o Budči, to jest o všeučilišti českém budoucím. My s Hradce Levého, kde dávní předkové je zbudovati, do Prahy přenésti, znovuzkřísiti je chceme a spolu zavésti v ně ducha Comeniova. Vy, příteli, znateli lidu, pověděti nám můžete, jak i tuto opomenutou větev národa k Pansofii přivtěliti." Zašel do průjezdu, poněkud šerého; jeho průvodčí ještě jen neurčitě viděli, jak vystupuje na schodiště, skoro nestačící jeho vysoké postavě.

Malý, dívaje se za ním, tiše se zasmál. "Všeučiliště budoucí české! Fata morgana nějaká. Přál bych si věděti, zdali Ammerling sám těmto přeludům z mlhy utvořeným víru dává, — nebo zda, šale jiné, i sebe šálí?"

"Slyším, že opravdu pozemek pro ústav budoucí hledá a že vlastenecká šlechta i jiní zámožní jednotlivci čeští oučast peněžní mu přislíbili," bránil piarista Ammerlinga.

"Velebný pane professore," máchl Malý rukou, a drobnými kroky cupal napříč náměstím k nároží ulice Mostecké, "víte podle sebe, kolik zámožných našinců máme. A kdybychom jich i měli, — na věci nesmyslné svých peněz nevydají, spíše na něco jistého, co užitek nám Čechům přinese."

Michl zarděl se nevolí, že drobný literát připomíná mu nanovo hmotný neúspěch "Literaturného Letopisu". "Matice Česká, Dědictví Svatojánské, Museum naše vlastenecké množství oudů čítají. Ti všichni neodpeřeli by podnik pana doktora podporovati."

Opětně zazněl vedle něho krátký, tichý a nepříjemný smích Malého. "Několik zlatých vídeňského čísla nebo i stříbra si našinec ještě vynutiti dá, ale plány Ammerlingovy vyžadují set tisíců! Prořekl v museum cosi, že i observatorium hvězdářské stavěti míní, chce míti sály prostranné, vykládá, že se mu záhy naplní uvědomělými muži, jinochy, ženami! Toť jako by s měsíce spadl! Kde jich v Praze a v okolí najde? Znám přece také naši společnost!"

"Jest zajisté chvály veliké hodno, že snaží se pomoci národu slovanskému v Čechách, který kromě triviálních a vesnických škol učilišť žádných nemá! Všeučiliště slovanského vedle knih a museum potřeba nám jest nejvíce. Žáčkové malí i dospělejší jinoši odvykají jazyku národnímu Přede dvěma roky učil jsem na škole normální novoměstské: když jsem s žáky svými česky rozmlouval, je samy taky po česku mluviti nechal a je nabádal, aby ke školám našim českým, ještě na křehkém základě ležícím, měli zření, vzbudilo to veliké podivení mezi žáky i u představených."

"Jsem s vámi za jedno, že budoucnost národa možno chystati zvolna kamének ke kameni. Doktor Ammerling však chce závratné skály na skály vršiti," podotkl Malý. "Nač nám třeba druhé hvězdářské observatoře, když ji máme již v Klementině? Proč by měl národ jedinému vlastenci sypat všecky své groše, aby pak na podporu práce jiných zhola nic nezbylo? Pěkný by to byl pořádek!"

Ale Michl jako by novou tu hanu neposlouchal a vstupuje na předměstí pokračoval zpola v samomluvě: "Naději se, že nové věcnice, čili školy reálné půdou se ukáží dobrou pro pěstování jazyka českého. Čekám, že poslán budu do Rakovníka, maje vykonaný konkurs z jazyka českého, německého, děje-a zeměpisu i řemeslopisu."

"Mně zdá se podivným býti, že tyto školy nikoli osobám občanským, ale opětně kněžím se svěřují," pravil Malý pichlavě. "Ano, slyším, že začasté jsou to pouzí klerici, zkoušky všecky nevykonavší, kteří na školách mládež učí." Pohlédl pokradmu na Michla a dodal pak, jakoby nevinně: "Vy, velebný pane professor, arciť k nim počítán býti nemůžete."

Přes zahnědlou tvář Michlovu přeletěl stín; stiskl k sobě rty a po chvíli teprve odpovídal:

"Byl před nedávnem vydán rozkaz, aby v řádech i v našem, Otců pobožných škol, učili jen kněží vysvěcení. Tu žaloba vaše, pane Malý, zbytečnou se ukáže."

Došli nyní na nízké, blativé prostranstvu za mosteckou věží staroměstskou, leckde otlučenou a vůbec zpustlou. Michl se zastavil: "Zde se asi rozejdeme; domnívám se, že půjdete jako vždy podél Vltavy k vapenicím?"

"Ne; půjdu Starým městem, chci se zastaviti v knihovně Promyslné jednoty. Pan bibliothékář Hanka odkázal mne tam, nemaje právě v zásobě, čeho na něm jsem si žádal. Můžeme jíti společně; vy, velebný pane, jak jsem právě slyšel, vracíte se do kolleje ve Starých allejích?"

"Vzpomněl jsem, že třeba se zastaviti v impressí arcibiskupské; tázali se mne strany mých výtisků pravopisu illyrského."

"Vaše illyrství, velebný pane, zdá se mi jako slavjanské všeučiliště doktora Ammerlinga. Fata morgana, to i ono!" zasmál se Malý. "A oba vás zklame, — to předpovídám."

Michl neřekl na to ničeho, jen smekl, zlehka se uklonil a zamířil do mohutné brány Klementina. Ohlédl se za několik vteřin a neviděl Malého, zastavil se nerozhodně v prvním dvoře, odkud vstupovalo se do knihtiskárny arcibiskupské, najaté tehdy vdovou Josefou Vetterlovou.

'Nepůjdu do impressí," zamumlal sám k sobě, "stejně by se mnou něco nemilého sdělovali, peníze po mně chtěli, — slyšel jsem dnes již nepříjemného dost — — Jenom když toho kritikáře jsem se zbavil. Napořád mi nadhazoval škodu, kterou jsem utrpěl, — před doktorem Ammerlingem mne ponižoval — — A to asi proto, že mi závidí — — Říkají o něm, že by všecko rád sám — — Však se prozradil haně doktorovu observatoř — — Půjdu rovnou domů, do kolleje."

Z třetího dvora vyšel do Velké Jesuitské ulice, kde úpalný žár slunce, třebaže paprsky jeho mezi úzce seřaděné domky mohly jen málo vnikati, zanechal veliké dusno; pak dále těsnou ulicí Dominikánskou na Perštýn.

Zde všude bylo dosti živo, v krámech dosud se prodávalo, v četných hospodách, pivovarech a domech nákladních popíjeli kočové a řemeslníci z díla se vracející; z průjezdů silně zaváněly pečené jitrničky, smažené ryby, tvaroh, sýrce vyložené na stáncích a stolech. Když Michl vykročil kolem "Koulů" do Nových allejí, čili jak jim říkal, do "Nového stromořadí", vydechl volněji; bylo tu vzdušno světleji, a jednotlivé stromy, pod nimiž tu, tam postaveny lavičky, dodávaly široké třídě ještě přívětivějšího, zdravějšího rázu. S nachylujícím se večerem přibývalo k obecenstvu na lavičkách si hovícímu vždy více promenujících, a světlé obleky dam, jich pestré, průhledné mantilly, jich veliké, opeřené nebo květinami a fábory ozdobené klobouky, z jejichž vyklenutých okolků vyhlédaly tváře usmívající se, růžové, naplňovaly alleje sterými mihotajícími se barvami.

Mladému piaristovi lahodilo toto vlnění se pražského "beau monde", ač mu byl zcela vzdálen, strávив poslední roky takměř jen v posluchárnách a knihovnách; vzpomínal na podsíně v Litomyšli, na Aninku Štursovou, která uměla se skoro tak elegantně strojiti jako tyto dámy, vzpomněl i na Beroun, kde kolem piaristické kolleje chodívaly ke kostelu hřbitovnímu a zároveň studentskému zástupy mladých dívek. Zvolna šinul se řadami promenujících do Starých allejí, odkud ostatně již všecky stromy byly odstraněny, a kterým jen zahrady, zvláště kolovratská za svými mřížemi poskytovaly trochu zeleně. Jen nerad vstupoval do vrat veliké piaristské kolleje, a když mu fortník vyřizoval, že dosti dlouho již tu čeká na něho mladý člověk, prý příbuzný a rodák, skoro se zalekl. Uslyší ještě něco nemilého, jak z domova , z Poličky pravidelně bývá?

V pokojíku, který Michl obýval s dvěma mladšími členy řádu, zdvihl se od okna jinoch asi dvacetiletý a spěchal k němu: "Bratránku, příteli, již jsem myslel, že vás nedočkám!"

"Josefe! mám za to, že v Litomyšli fysiku dokončuješ, — a ty tu!" zvolal Michl opravdu překvapen, vida před sebou Keršnerova studenta. "Či vám zavřeli školy?"

"Vyprosil jsem si prázdno na pár dní a jel jsem s Kavánem, oučetvedoucím, naším společným známým, přes Chrudim do Prahy. Chtěl bych si s vámi pohovořiti, — o sobě — o mnohém — —" Mladý student pojednou se zajíkával a mluvil trhaně. Pak řekl: "Od Štursů na Lánech pěkné pozdravení a dávají se vám poroučet. Velebný pán František šel od knížete, stal se kdesi na malé farce v Rakousích administrátorem. Anna k němu šla za hospodyni."

"Vím, psali mi z Velkého Ruszbachu, — páter František i Anička. A po německu! — divil jsem se, a byl bolestně překvapen. Psávala mi vždycky — — Neviděl jsem ji ostatně od oné doby, kdy byla u vás noclehem, a já ji pak do Litomyšle doprovázel."

Svlékl pláštík, odepial řasnatý pas-šerpu a šel si k Josefovi blíže okna sednouti. Jda mimo svůj stolek, pozoroval veliké, zpola rozevřené psaní, na němž byla vřejma pečeť provincie Otců pobožných škol, momogram to jména Matky boží s korunou ve věnci latinského titulu řádového. "Přinesl to fortník od pátera rektora," vysvětloval Josef Keršner. "Snad jest to dopis důležitý, neostýchejte se, pane bratránku, já mohu počkati."

Piarista usedl a rozevřel psaní, které, než mu bylo doručeno, přečetl rektor kolleje. Brzy svraštělo se mu čelo, proud krve rozlil se mu po snědé tváři, a rty, obyčejně tklivé usměvavé,, zlobně se mu stáhly a viditelně chvěly. Neklidnými prsty složil zase dopis a hodil jej zpět na stůl. "Něco nepříjemného?" prohodil Keršner úzkostlivě.

"Jest to dopis od našeho provinciála Husáka z Vídně, — a lopisy představených málo kdy bývají příjemny, — jak brzy poznáš —"

"Ale vám, bratránku, nemohou páni přece nic nepříjemného napsat, — vy jste ozdoba a chlouba řádu, knihy vydáváte, zkoušky přísné skládáte! Sám pan Dominik Kinský se o vás prý s největší pochvalou vyjádřil, — v Litomyšli tak vypravovali professoři, pan páter Buzek a jiní."

"O chvále pana Kinského i náš provinciál mi psal, už loni, a sám také děkoval, že jsem vydal sešity Letopisu, Pravidla počítání z hlavy — — — Ale na tom řádu nezáleží — —" odpovídal Michl trpce.

Studen nevěděl, co by na to odpověděl; Michl také dále nemluvil, opíraje si hlavu zasmušile o ruku. Náhle se zeptal: "Jak u našich se mají? Byl's poslední dobou v otčině?"

"Šel jsem do Poličky o sv. Petru a Pavlu. Johanka je nešťastná, — není divu, všecka starost na ni teď dopadá, švakr však nezdá se člověkem silné vůle býti. Nežaluje na něho, — ale v městě proslýchá se, že často natrefila jej, jak ve sklepě piva a kořalky popíjí. Matka moje předpovídá, že Johanka brzy se vdovou vynacházeti bude, jestliže švakr váš nesmírného pití nezanechá."

Michl rozčileně vyskočil se svého sedadla: "Utkali tu svatbu, mně ničehož neřekli, ani se neporadili! Teprve od cizích lidí, od Kavána, který tu v Praze oučetnictví študoval a na svátcích v Poličce byl, o svatbě jsem se dověděl! A to za tři nebo čtyři měsíce! Taková to byla ke mně upřímnost, — za všecko, co jsem pro otce a sestru udělal! Předvídal jsem, že to k dobrému nebude! Mohla Johanka, jsouc skorem čtyřicetiletá, raději pannou zůstati, nežli za ožralce se provdati — — A co otec?"

"S otcem vaším mluvil jsem v Chrudimi, — prosil jsem, aby mne k němu pustili — —" pravil Josef Keršner zvolna a bázlivě.

"V Chrudimi?" vyjel Michl znovu, sotva usednuv.

"Pro to nařknutí — — —" vysvětloval student stále nesměle. "Vždyť víte, že si to Grunert nedal líbit, když mu otec váš vyčetl, že oněch dvě stě zlatých stříbra na městském ouřadě nechal a pak už je nespatřil."

"To vím, nemálo jsem se tou věcí trudil a nemálo rad otci napsal, táhne se ta záležitost již od svátků velikonočních. J est to z otcova nerozumu, on pořád pole kupuje, na ně se dluží, kontrakty si dává psát — Onen Grunert není ani zákonů znalý — —"

"Ale chytrý jak liška, pane bratránku, — všecko odpřisáhl, že se otec váš zločinu nařknutí proti němu nevinnému dopustil, také dcera jeho přísahala a ještě si jako svědka přísežného přibrali mlynáře Sedlického z Kamence, našeho příbuzného. Je takový jako váš švakr Bárta, když se napije, — a je to každý den! — mluví, co kdo chce — — A Grunert skrze sňatky je spřízněn s celým městem, celou slavnou radou — —" Keršner nyní již mluvil rychle, jako by chtěl nejvíce o nemilé věci pověděti a se jí co nejdříve zhostiti.

"To všecko vím," přetrhl mu Michl chvatnou řeč, "ale proč je otec v Chrudimi?"

"Dali ho nejdříve do šatlavy městské a pak teprve odvezli k hrdelnímu soudu. Maminka moje říká, že se neměl dát odvést, — tím že dobrovolně šel, jako by uznával svoji vinu. A přirovnával se k svatému Petru, ten že také musel do žaláře. Plakal, kříže dělal, modlil se, — lidé z toho soudili, že Grunerta falešně nařkl a ony peníze že má schovány. V Chrudimi zkusí dosti, — pan rada Skopec chtěl mu dáti ran, považuje jej za lháře. — — Johanka prosí vás, abyste to tak nenechal a sám do Chrudimě zajel...."

Michl nyní již neusedl, rozčileně přecházel po nevelikém pokojíku. "Zajedu tam — — Ale nejdříve do knih právních se podívám a speciem facti pro otce sepíši. Zde rozhodně je omyl — —"

"V Poličce je toho plno, že jest věc vašeho otce při kriminále, a že si pár let v těžkém žaláři posedíti může a to na svůj groš!"

"Omyl se stal, jen omyl, — to Grunert měl by býti trestán, kdyby se mu odcizení dokázalo," vyrážel ze sebe Michl, stále rozčileně pocházeje.

"Lidem jest to také divno, — a Johanka i matka moje pořáde doufají, že vy to osvětlíte. — Ne znepokojujte se tak, pane bratránku," naléhal student náhle, vida, jak Michla pobouřil, "třeba se to dost brzy vysvětlí, a vy společně s otcem radostnou primici slaviti budete. Otec váš i Johanka nejednou mi pravili, jak se na ni těší!"

Michl se zastavil ve svém neklidném pobíhání a ponuře na studenta se podíval: "Nechať se otec a sestra na mou primicii předčasně netěší, — nebudu jí letos míti, — a snad ji nebudu míti nikdy — —' A zase dále s hlavou nakloněnou po pokojíku přecházel.

Keršner překvapeně pohlédl na bratrance a rty se mu pohnuly, jako by chtěl cosi říci, ale trvalo chvilku, než zajíkavě se zeptal: "Vy chcete s kněžství sejíti? Bohosloví máte doštudováno — — A byl jste, jak mi řekli, za jáhna vysvěcen v máji — —"

"Ó, jest těch osidel několikero, do nichž jsem upadl," zasmál se Michl hořce. "A vymotati se z nich sotva se mi podaří! Diakonem jsem, ale knězem brzy nebudu. Právě mi tu provinciál píše, že jsem z věroučby a mravoučby špatnější třídu obdržel, a že příštím rokem si ji opraviti musím — —"

"Vy pane bratránku? Není to možná věc, dyť ve všech zkouškách tak převýborně jste obstál!"

"Je to, jak vidíš, Josefe, přece možno. Ale já o to jejich kněžství nestojím. Provinciál mi píše, že jsem neprozřetelnými řečmi pány professory si znepřátelil; to jsem udělal — — Řekl jsem tomu Němci, křížovníku Beerovi, že pro svůj ouřad učitele češtiny, němčiny, země a dějepisu, dogmatiky obšírně nepotřebuji. Beer pak na mne poštval druhého, cisterciáka Teploče, Slavjana, který z morálky zkoušel, — a ten mi potom i atestum zadržel. Ó, Josefe, kněžská msta je zlá, nad ženskou horší! Ale snad je v tom boží oko, snad mám noci uniknouti a k úsvitu cestu nalézti."

Poslední věty promluvil jakoby sám k sobě a v zamyšlení usedl opět vedle Josefa k oknu.

"Myslíte, bratránku, že z řádu také vás pustí?" ptal se Josef bázlivě.

"Pamatuješ se na Stiehla Jedlovského, rodiče z Dittersdorfu? Byl se mnou novicem v Lipníku, pak fysikem v Litomyšli a na bohosloví v Českých Budějovicích. Rok již na normální škole v Brandýse učil a pojednou mi psal, že je in saeculo v Trnovanech u Žatce!"

Keršner se zájmem poslouchal a pokyvoval hlavu. "Dobře se na něho pamatuji; byl takový hranatý, nemluva, ale dobrák. Kde je teď?"

Michl se zasmušil: "Nebyla mu platna jeho odvaha, která pouta řádová roztrhla a odhodila. Přede dvěma roky psal mi vesele, jak ma sopustu užil, se vytančil, milostnou známost si udělal — —"

"Já vím," přitakal Keršner horlivě, "už jako študent v Litomyšli. S Karlíkovou — —"

"Ne, s tou se rozešel, doma jí tuze bránili a ji týrali. Namluvil si nějakou Josefku Hildovou v Praze, prý ho měla ráda dost, ale přece jej škádlila, že si vezme vdovce s dětmi. Nedošlo k ničemu, v létě ulehl na tyfus a zemřel. Otmar byl dobrý a srdečný přítel."

Michl pohnut umlkl; mladý jeho příbuzný jej pozoroval a pak náhle podotkl: "Nebožtík Stiehl byl už taky profess, bratránku?"

"Rozumím ti, Josefe!" máchl piarista rukou. "Nebyl, pravda, ale jest dosti takových, kteří professi složili a přece z řádu vystoupili. Hned ve Vratislavi žijí dva, jeden už páter, doktor Kocher z Kadaně, druhý piaristský profess Tobiš. Rád bych je jedenkráte navštívil — —"

"Myslil jsem, že v řádu spokojen jste, a chtěl jsem vás prosit, abyste mi poradil, jaký stav voliti, zdali právnictví či lékařství, či kněžství."

Piarista, aniž odpovídal, na konec Keršnerovy řeči, namítl mu vášnivě: "Nebyl jsem v řádu nikdy spokojen a nebudu — — Vstoupil jsem jako chlapec, rozumu dospělého ani věku náležitého nemaje.... Vstoupil jsem, abych vědám oddati se mohl, po osvětě dychtě, které i národu českému jsem přál. Doma odpírali mi k tomu prostředků. Život klášterní i kněžský, který občansky mrtvým mne činí, vždy mne odpuzoval. Radoval bych se z listu provinciálova a ze špatné třídy v theologii, spatřuje v tom pokyn od Boha, — kdyby nebylo zmařeno moje vyslání do Rakovníka. Jako diakon se tam nedostanu, jen jako kněz. Ten pichlavý Malý měl pravdu, — snad už něco tušil neb slyšel, — a říkal tak schválně! Ten by se asi radoval, kdyby věděl, — — a hned by do Časopisu musejního něco o tom napsal, spojuje to s mým illyrofilstvím...."

Student naslouchal zprvu pozorně, ale na konec bylo na jeho tváři znáti, že neví, oč se jedná, že naprosto nerozumí. Již se chtěl zeptati, kdo že jest onen pan Malý, když Michl, nabyv zase dechu, rozčileně pokračoval:

"Provincál, jsem tím jist, svede to rovněž na obírání se slovanskými spisy, na moje literátorství! A zatím to byla sprostá msta toho Němce, Beera. A také otcovo neštěstí vinu nese, byl jsem spleten, stále jsem ten případ na mysli měl...."

Zamyslil se trudně, a tu již Keršner, jednak chtěje zvědavost svou ukojiti, jednak přeje si bratránka od pomyšlení na uvězněného otce odvésti, zeptal se: "O jakém to panu Malém jste mluvil? Je to spolužák nějaký z Litomyšle nebo z bohosloví?"

Pokračování.

Tajemný Ostrov!
Od Juliuse Vernea.
Tento krásný román ve třech dílech a čítající 525 stránek pošleme na kteroukoliv adresu ve Spojených Státech
za $1.50.
Adresujte ODVÁRKA BROS., Clarkson.